

Evde Bakım Hastaları İçin Manevi (Spiritüel) Bakım

Prof. Dr. Şafak Dağhan
Uzm. Hemş. Lütfe Kaşka

15.1. Manevi (Spiritüel) Bakım Nedir Amacı, Tarihçesi

İnsan her biri birbiriyle ilişkili, bedensel zihinsel, sosyokültürel ve manevi boyutlardan oluşan biyo-psiko-sosyal bir varlıktır (Çelik, Özdemir, Durmaz, & Pasinoğlu, 2014., Baldacchino, 2006., Daştan & Buzlu, 2010). İnsanın bu çok boyutlu yapısı sağlık bakımının holistik bir yaklaşımla verilmesini gerekli kılmış ve manevi boyutu fiziksel, emosyonel ve psikososyal boyutlar kadar iyi değerlendirilmek önem kazanmıştır. Bu holistik bakış açısı 1980’li yıllarda Rogers, Parse, Newman gibi hemşire teorisyenlerle hemşirelik literatürüne girmesine rağmen aslında hemşireliğin tarihsel sürecinde “İmbalı kadın” diye anılan modern hemşireliğin kurucusu Florance Nightingale’den bu yana bireylere geleneksel olarak holistik bir yaklaşımla bakım sunulmuştur. İmbalı Kadın’ın ışığında aydınlanan bu bakış açısında Nightingale geçmişten bugüne” *“Sağlık için, manevi gereksinimler vücudu oluşturan fiziksel organlar kadar önemli bir öğedir, hepimizin gözlemlediği fiziksel durum zihnimizi ve ruhumuzu etkileyebilir”. Bir birey ruhsal ve duygusal olarak yaralandıysa ve zarar gördüyse fiziksel hastalıklar da ortaya çıkabilir*” diye seslenmekte ve sadece döneminin geleneksel dini değerlerini değil otonomi, profesyonellik gibi bazı modern hemşirelik değerlerini de ortaya koyan holistik bir bakış açısıyla tarihe notunu düşmektedir (Ergül & Bayık, 2004., Çelik, Özdemir, Durmaz, & Pasinoğlu, 2014). Hemşire araştırmacılar da maneviyat ve manevi bakımı, bütüncül bir hemşirelik bakımı yaklaşımının temeli olarak kabul etmişlerdir (McSherry & Jamieson, 2011., Ramezani, Ahmadi, Mohammadi, & Kazemnejad, 2014., Zehtab & Adib-Hajbaghery, 2014., Dağhan, 2018). ICN (1973) sağlığı koruma ve geliştirmeyi, hastalıkları önlemeyi ve acıyı dindirmeyi hemşirenin fonksiyonu olarak belirtmektedir bu doğrultuda bireyin manevi boyutuna ilişkin bakım verilmesinin de bir hemşirelik fonksiyonu olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İyi sağlığı, vücut, beyin ve ruh arasındaki uyum düzeyi olarak tanımlayan Amerikan Holistik Hemşireler Birliği bireyin varlığının tüm

Anahtar Mesajlar

- İnsan her biri birbiriyle ilişkili, bedensel zihinsel, sosyokültürel ve manevi boyutlardan oluşan biyo-psiko-sosyal bir varlıktır.
- İnsanın manevi boyutu her birey için doğduğu anda var olan, çok boyutlu, evrensel bir olgudur ve kimliğinin bir parçasıdır.
- İnsanın manevi boyutu; yaşamdaki varoluşsal anlam ve amaç arayışını, inanç ve değerlerini, umut etme, sevgi, affetme, iç huzur gibi duygularını, yaşamdaki baş etme gücünü ve diğer manevi kaynaklarını içermektedir.
- Hemşirenin, bireyin manevi gereksinimlerini tanılayarak, uygun hemşirelik girişimleri ile bu gereksinimleri karşılaması ve desteklemesi manevi bakımdır.
- Manevi tanılama; zaman, beceri ve duyarlılık gerektirir. Bunların temelinde hemşirenin bireyi etkili bir şekilde dinlemesi ve gözlem yapması yer alır.
- Hemşirenin evde yapacağı manevi tanılama, önyargısız bir yaklaşımda, hasta ve ailesine gerekli zamanı ayırarak, açık uçlu sorular kullanılarak gerçekleştirilmelidir.

Kaynakça

1. AHNA. (2016). *Position on the Role of Nurses in the Practice of Complementary & Integrative Health Approaches (CIHA)*. 2016. Temmuz 12, 2019 tarihinde from: <http://www.ahna.org/Resources/Publications/PositionStatements> adresinden alındı
2. ANA. (2006). Nurses' Roles and Responsibilities in Providing Care and Support at the End of Life.
3. ANA. (2014). *Home Health Nursing: Scope and Standards of Practice* (2 nd edition b.). American Nursing Association.
4. ANA. (2015). *Scope and Standards of Practice* (3 rd. b.).
5. Balboni, M. J., Puchalski, C. M., & Peteet, J. R. (2014). The Relationship between Medicine, Spirituality and Religion: Three Models for Integration. *J Relig Health* , 53, 1586-1589.
6. Baldacchino, D. R. (2006). Nursing competencies for spiritual care. *Journal of Clinical Nursing*, 15(7).
7. Bentur, N. (2001). Hospital at home: what is its place in the health system? *Health Policy* 55, 71-79.
8. Boztılki, M., & Ardıç, E. (2017). Maneviyat ve Sağlık. *G.O.P. Taksim E.A.H.JA-REN*(3(Ek sayı)), 39-45.
9. Coyle, J. (2002). Spirituality and health: towards a framework for exploring the relationship between spirituality and health. *Journal of Advanced Nursing*, 37(6), 589-597.
10. Çelik, A. S., Özdemir, F., Durmaz, H., & Pasinoğlu, T. (2014). Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakımı Algılama Düzeyleri ve Etkileyen Bazı Faktörlerin Belirlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(12).

11. Çetinkaya, B., Altundağ, S., & Azak, A. (2007). Spiritüel Bakım ve Hemşirelik. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2007, 8(1), 47-50.
12. Daghan, S. (2018). Nursing Students' Perceptions of Spirituality and Spiritual Care; An Example of Turkey. *J Relig Health*(57), 420-430.
13. Dağcı, A. (2018). Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Bakım. Çanakkale.
14. Daştan, N. B., & Buzlu, S. (2010). Meme Kanseri Hastalarında Maneviyatın Etkileri ve Manevi Bakım. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(1).
15. D'Souza, R. (2007). The importance of spirituality in medicine and its application to clinical practice. *Medical Journal of Australia*, 186(10), 557.
16. Eğlence, R., & Şimşek, N. (2014). Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakım Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1).
17. Erdemir, F. (2012). *Hemşirelik el tanıları kitabı*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
18. Ergül, Ş., & Bayık, A. (2004). C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 8(1).
19. Franklin, M. D., Schlundt, D. G., & Wallston, K. A. (2008). Development and Validation of a Religious Health Fatalism Measure for the African-American Faith Community. *Journal of Health Psychology*, 13(3), 323-335.
20. Gönenç, İ. M., Akkuzu, G., Altın, R. D., & Möroy, P. (2016). Hemşirelerin ve Ebelevrin Manevi Bakıma İlişkin Görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 34-38.
21. HealthCare Chaplaincy Network. (2017). Spiritual Care and Nursing: A Nurse's Contribution and Practice. HealthCare Chaplaincy Network & The Spiritual Care Association.
22. Herdman, T. H., & Kamitsuru, S. (2014). *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2015-2017*.
23. Herdman, T. H., & Kamitsuru, S. (2017). *NANDA International Nursing Diagnoses Definitions & Classification, 2018-2020* (Eleventh edition b.).
24. Hodge, D. R. (2005). Spiritual Ecograms: A New Assessment. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 86(2).
25. Holt, C. L., Roth, D. L., Clark, E. M., & Debnam, K. (2014). Positive self-perceptions as a mediator of religious involvement and health behaviors in a national sample of African Americans. *J Behav Med*, 37(1), 102-112.
26. <http://tdk.gov.tr/>. (2019, Temmuz 29). *Türk Dil Kurumu*. sözlükler/ hemşirelik terimleri sözlüğü adresinden alınmıştır
27. <http://www.tdk.gov.tr>. (2019, Ağustos 10). 2018 tarihinde alındı
28. <https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/yayinlar>. (tarih yok). Eylül 1, 2019 tarihinde Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü. adresinden alındı
29. HUÇEP. (2014). *Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP)*. <http://www.hemed.org.tr/images/stories/hucep-2014-pdf.pdf>.
30. ICN. (2012). *The ICN code of Ethics for Nurses*. Council of Nurses (ICN).

31. Isaac, K. S., Hay, J. L., & Lubetkin, E. I. (2016). Incorporating Spirituality in Primary Care. *J Relig Health* (55), 1065-1077.
32. Kalkım, A., Dağhan, Ş., & Midilli, T. S. (2019). Hemşire Akademisyenlerin Maneviyat/Manevi Bakım Algıları ve Manevi Bakım Yeterlilikleri. DOI:10.17681/hsp.454678.
33. Kalkım, A., Midilli, T. S., & Baysal, E. (2016). An Investigation of the Perceptions and Practices of Nursing Students Regarding Spirituality and Spiritual Care. *Religions* (7), 101.
34. Karadakovan, A., & aslan, F. E. (2010). *Dahili ve Cerrahi Hastalıklarda Bakım*. Adana: Nobel Tıp Kitapevleri.
35. Karvinen, K. H., & Carr, L. J. (2014). Does the perception that God controls health outcomes matter for health behaviors? *Journal of Health Psychology*(19), 521-530.
36. Konak, Ş. (2016). *Sosyal Ruhsal ve Medikal Yönleriyle Evde Bakım*. Kongre Kitabevi.
37. Kostak, M. A., Çelikkalp, Ü., & Demir, M. (2010). Hemşire Ve Ebelerin Maneviyat Ve Manevi Bakıma İlişkin Düşünceleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*,.
38. Kuşuoğlu, S. (2016). Evde Bakım Hemşirelerinin Eğitimi: Amerika Örneği. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*, 2(3), 15-7.
39. Ledford, C. J., Villagran, M. M., Kreps, G. L., Zhao, X., McHorney, C., Weathers, M., & Keefe, B. (2010). Practicing medicine”: Patient perceptions of physician communication and. *Patient Education and Counseling* (80), 384-392.
40. Lewinson, L. P., McSherry, W., & P. K. (2015). Spirituality in pre-registration nurse education and practice: A review of the literature. *Nurse Education Today*, 35(6), 806-814., 35(6), 806-814.
41. McSherry, W., & Jamieson, S. (2011). An online survey of nurses’ perceptions of spirituality and spiritual care. *Journal of Clinical Nursing*(20), 1757-1767.
42. McSherry, Wilfred; Ross, Linda. (2002). Dilemmas of spiritual assessment: considerations for nursing practice. *Issues And Innovations In Nursing Practice*.
43. McSherry, Wilfred; Ross, Linda. (2010). *Spiritual Assessment in Healthcare Practice*. www.mkupdate.co.uk.
44. Meyer, C. (2003). How effectively are nurse educators preparing students to provide spiritual care? *Nurse Education*(28), 185-190.
45. Milstein, G., & Manierre, A. (2012). Culture ontogeny: Lifespan development of religion and the ethics of spiritual counselling. *CUNY Academic Works*.
46. Özdemir, Ü., & Taşçı, S. (2013). Kronik Hastalıklarda Psikososyal Sorunlar ve Bakım. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1).
47. Pesut, B. (2008). Spirituality and spiritual care in nursing fundamentals textbooks. *J. Journal Nursing*, 47(4), 167-173.
48. Puchalski, C. M. (2001). The role of spirituality in health care. *Proceedings (Baylor University, Medical*.
49. Ramezani, M., Ahmadi, F., Mohammadi, E., & Kazemnejad, A. (2014). Spiritual care in nursing: a concept analysis. *Nursing Review*, 61(2), 211-219.

50. Resmi Gazete. (2015, Şubat 27). Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik.
51. Roncancio, A. M., Ward, K. K., & Berenson, A. B. (2011). Hispanic Women's Health Care Provider Control Expectations: The Influence of Fatalism and Acculturation. *J Health Care Poor Underserved*, 22(2), 482-490.
52. Ross, L., Leeuwen, R. v., Baldacchino, D., Giske, T., McSherry, W., Narayanasamy, A., . . . Schep-Akkerman, A. (2014). Student nurses perceptions of spirituality and competence in delivering spiritual care: A European pilot study. *Nurse Education Today*, 34, 697-702.
53. Saguil, A., & Phelps, K. (2012). The spiritual assessment. *American Family Physician*, 86(6), 546-550.
54. Sessanna, L., Finnell, D., & Jezewski, M. A. (2007). Spirituality in Nursing and Health-Related Literature: A Concept Analysis. *Journal of Holistic Nursing*, 25(4), 252-262.
55. Sezer, A., Demirbaş, H., & Kadioğlu, H. (2015). Evde Bakım Hemşireliği: Mesleki Yetkinlikler ve Eğitim Standartları. *Florance Nighthingale Hemşirelik Dergisi*, 23(2), 160-165.
56. Stranahan, S. (2001). Spiritual Perception, Attitudes About Spiritual Care, and Spiritual Care Practices Among Nurse Practitioners. *Western Journal of Nursing Research*, 1, 90-104.
57. Swinton, J. (2001). *Spirituality and Mental Health Care/Rediscovering a 'Forgotten' Dimension*. London: Jessica Kingsley Publishers.
58. Tanyi, R. A. (2002). Towards clarification of the meaning of spirituality. *Nursing Theory And Concept Development Or Analysis*.
59. Temel, A. B. (2008). Kültürlerarası (Çok Kültürlü) Hemşirelik Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2).
60. Temel, Ayla Bayık. (2008). Kültürlerarası (Çok Kültürlü) Hemşirelik Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2).
61. THD. (2011). 9 Nisan 2011 Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Resmi Gazete.
62. Tiew, L. H., & Drury, V. (2012). Singapore Nursing Students' Perceptions and Attitudes About Spirituality and Spiritual Care in Practice: A Qualitative Study. *Journal of Holistic Nursing*, 30(3), 160-169.
63. Timmins, F., & Neill, F. (2013). Teaching nursing students about spiritual care: a review of the literature. *Nurse Education In Nursing*, 13(6), 499-505.
64. Uğurlu, E. S. (2014). Hemşirelikte Manevi Bakımın Uygulanması. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3).
65. Underwood, J., & Henteleff, A. (2010). *Development of home health nursing competencies in Canada*.
66. Ün, İ. (2017). Evde Bakım Hizmetlerine Multidisipliner Yaklaşım: Diyetisyenin Rolü. 4. Ulusal ve Uluslararası Katılımlı Evde Bakım Kongresi.

67. WHO. (2012). *Home Care across Europe (Current structure and future challenges)*. (W. B. Edited by: Nadine Genet, Çev.) World Health Organization 2012 (acting as the host organization for, and secretariat of, the European.
68. Wong, K., Lee, L., & Lee, J. (2008). Hong Kong enrolled nurses' perceptions of spirituality and spiritual care. *International Nursing Review*, 55(3), 333-344.
69. Yılmaz, M., & Okay, N. (2009). Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Görüşleri1. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*(3).
70. Yurtsever, N. (2015). İzmir'de Çalışan Evde Bakım Hemşirelerinin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. İzmir.
71. Yurtsever, N., & Yılmaz, M. (2016). Evde Bakım Alanında Çalışan Hemşirelerin Çalışma Koşulları, Yaşadıkları Güçlükler ve Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 19-25.
72. Zehtab, S., & Adib-Hajbaghery, M. (2014). The Importance of Spiritual Care in Nursing. *Nurs Midwifery Stud*, 3(3).